

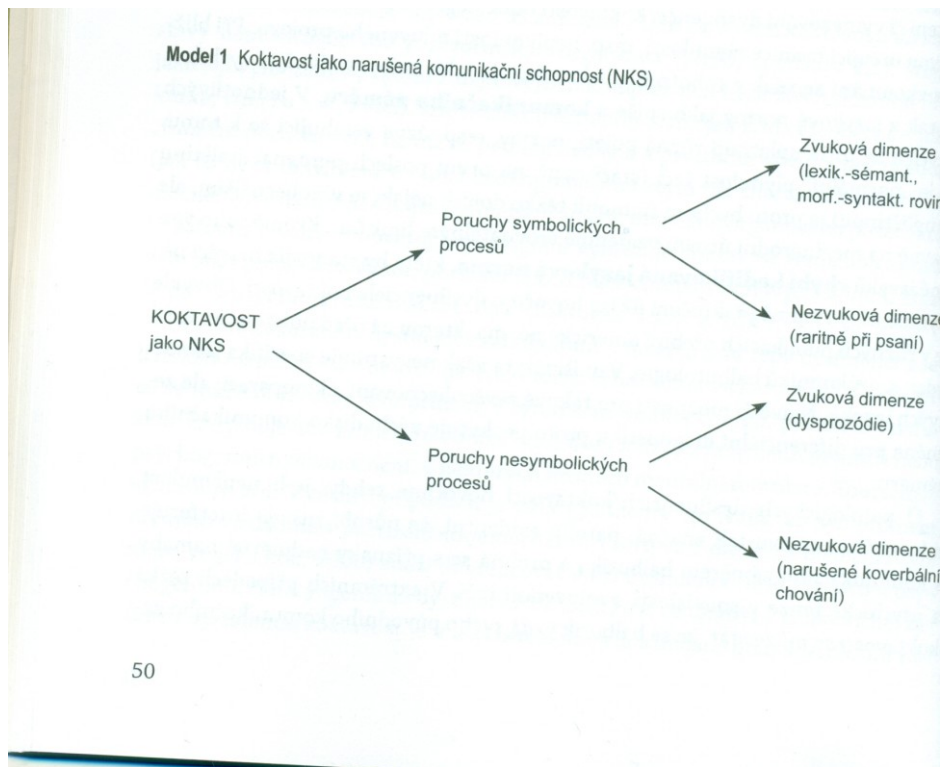
Zdroje

Kerekrétiová, A. (2008). Velofaryngální dysfunkce a palatolalie. Praha:Grada.

Lechta, V. (2010). Kaktavost. Praha: Portál.

Lechta, V. a kol. (2003). Diagnostika narušené komunikační schopnosti. Praha: Portál.

Lechta, V. a kol. (2003). Terapie narušené komunikační schopnosti. Praha: Portál.

Model č. 4. Patogeneze koktavosti (Lechta, 2000b)

1. fáze: Vývojová dysfluence. Fyziologická neplynulost (zpravidla repetice bez nadměrné námahy a psychické tenze) jako doprovodný příznak ontogeneze řeči, která ve většině případů spontánně zanikne.

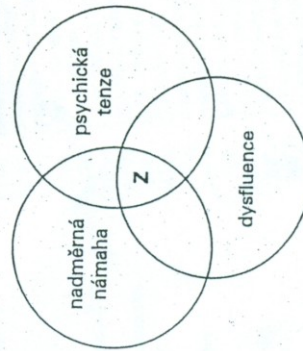

V případě nepříznivých okolností (např. genetická zátěž, chybná reakce prostředí na neplynulost dítěte, orgánové odchylky, atypické mozkové procesy) dojde postupně k druhé fázi, přičemž se mohou sřítat fáze koktání a plynulé řeči (*borderline stuttering*).

2. fáze: Incipientní koktavost. Přechod do patologie, zpočátku s omezením na proces mluvení; začínající průnik dysfluencí a nadměrné námahy. Mohou se vyskytnout prvky uvědomování si problému s řečí – zejména během aktu mluvení, první zážitky ztráty kontroly nad řečí.

V případě nepříznivých okolností fixace symptomatiky s postupným uvědomováním si handicapu (fixovaná koktavost) a pozvolný přechod do 3. fáze.

3. fáze: Chronická koktavost. Kompletní klinický obraz s postupnou habituací vzájemného průniku příznaků dysfluence, nadměrné námahy a psychické ten-

Neplynulost	Nadměrná námaha	Psychická tenze
Chronická koktavost (přibližně 14 let a více) habituace příznaků	prodlužování bloků spolu s tremorem rtů, sanice	logofobie, únikové, vyhýbavé chování, silné pocity frustrace a obav z komunikace, změny ve složitosti mluvy
Fixovaná koktavost (asi 7–13 let) převaha prolongací, repetice hlásek	bloky, napětí, tlačení, zápolení se slovy, narušené koverbální chování	rozpaky, pocit blamáže, vyhýbavé chování, situacioní strach, anticipování bloků a obtížných komunikačních situací
Incipientní koktavost (přibližně 5–7 let) prolongace, opakování částí slov, redukováná samohláska – schwa, sporadický výskyt období fluentní řeči	nepřirozená artikulace, vegetativní příznaky, znaky svalového napětí, někdy narušené koverbální chování, zvýšení tónu nebo akcelerace při dysfluenci	projevy netrpělivosti, hektika, občas uvědomění si obtíží, nejasnější pocity frustrace, ustupující zrakový kontakt
Vývojová dysfluence (asi 3–4 roky) vsuvky, slovní repetice, opravy nekompletních vět	žádné nápadné projevy	žádné projevy

Tab. 15

Podobnosti a rozdíly mezi breptavostí a koktavostí

Hlavní rozdíli	Breptavost	Koktavost
Základ poruchy	centrální porucha řeči	neurovegetativní dysfunkce
Charakter poruchy	nekrévořivý	křečovitý
Uvědomění si poruchy	není	projevuje se
Charakteristické znaky:		
– specifické příznaky	opakování	prodlužování a opakování
– tempo řeči	často příliš rychlé	převážně normální
– stavba výpovědi	mnohdy nesprávná	obvykle správná
– obava z výslovnosti		
– nekterých tlasek	neobjevuje se	objevuje se
– koncentrace pozornosti na řeč	zlepšuje řeč	zhoršuje řeč
– relaxace, uvolnění	zhoršuje projev	zlepšuje promluvu
– cizí jazyky	zlepšují řeč	zhoršují řeč
– souhryb a grimasy	spíše se neobjevují	objevují se často
– záznam EEG	často rozsáhlý	obvykle v normě
– experimentálně vyvolány		
– oční tras	parametry se přibližují normě	odchyłka od normy
– melodie výpovědi	méně monotónní	více monotónní
Hlasité čtení:		
– dobře známého textu	špatně	plynule
– neznámého textu	plynule	špatně
Písmo	nedbale, mnoho oprav a skrtů	zúžené
Úbinky:		
– alkoholu	zhoršují	neovlivňují záporně
– lésova efektu	zhoršují	oslabují
Psychické vlastnosti	bezstarostnost	nesmílost
	pichlavost	nejistota
	impulzivnost	brzdění aktivity
	povrchnost	nedůvěra
Průběh poruchy	stálý	spontánně zlepšovany/ a zhoršovany (návrátný)
Podstata terapie	zkoncentrování pozornosti na řeč	psychoterapie, jakož i odvrácení pozornosti od řeči
Prognóza závisí	na soustředění	na emocionálním postojí pacienta

Obr. 1 Deset příkazání (Šebianová a Králíková, 1999)

1. **Při mluvení hovoř pomalu – bez ohledu na to, zda zrovna koktáš nebo ne.**
Během mluvení se snaž zpomalit. Mezi jednotlivými slovy a větami déle přestávky. Uvidíš, že budeš O. K.

2. **Snaž se, aby začátek tvého projevu byl měkký a co neklidnější.**
Při slovy, kterých se bojíš, tě uklidni prodloužením začátek slabik slov.

3. **Kokchej tak, aby to každý viděl.**
Bez to slovyřítaková, jakyřítaková, i se svou koktavostí.

4. **Všiměj si na sobě všech svých neobvyklých pohybů a gest.**
Zjistíš-li při nepřijímání mluvení, že mrkáš, očiáš prudké pohyby hlavou nebo rukama, neklekni se, jen si jich všiměj. Do svyřosti se pozoruj v zrcadle. (Co na tom, že tě ostatní možná budou považovat za narcistu?)

5. **Nevyhýbej se mluvení, neobcházěj a nenahrazuj slova, z nichž máš strach.**
Čím víc se těmto slovyřím budeš vyhýbat, tím víc a déle se jich budeš bát.

6. **Divej se do očí člověku, s nímž hovoříš.**
Když si s někým povídáš, nedívej se, má-li nové boty, ale ani někam stranou – snaž se mu dívat přímo do očí.

7. **Mysli na to, co budeš říkat!**

Dokonči to, co chceš říci, i když při tom koktáš. Přenes se přes to bez zmatkování.

8. **Měň melodii a rytmus řeči.**

Nechceš-li uspat ty, kteří tě poslouchají, nehovoř monotónně.

9. **Soustřed se na slova, při nichž nekotáš.**

Všiměj si řázi řeči, během nichž mluvíš plynule, a těš se z nich.

10. **Máš-li chuť hovořit, udělej to.**
Čím více budeš mluvit, tím víc budeš sebevědomější.

Obr. 9 Hierarchie příznaků breptavosti

Příznaky breptavosti první úrovně (týkající se obsahu výpovědi)

dezorganizace myšlení
bezobsažná řeč

neuvědomování si problému
slabé chápání výpovědi

Příznaky breptavosti druhé úrovně (týkající se formy výpovědi)

nesprávné věty

chudá skladba

Příznaky breptavosti třetí úrovně (týkající se substance výpovědi)

rychlé tempo řeči
opakování hlásek, slabik, slov a vět
embolofrazie
chybná artikulace

nepravidelné tempo řeči
revize
prodlužování hlásek
monotonní řeč

Tab. 13

Základní a přidatné symptomy breptavosti

(podle Louise, Hinzmana a Hula, 1985)

Základní symptomy	%	Druhotné symptomy	%
Rychlé tempo řeči	88,96	Chybná artikulace	40,00
Chybné věty	62,99	Neurologické poškození	35,71
Dezorganizace myšlení	59,74	Rodinná breptavost	33,57
Nepravidelné tempo řeči	59,74	Opožděný vývoj řeči	30,00
Neznalost problému	57,80	Poruchy motorické koordinace	29,29
Opakování slov	47,40	Nedostatek školních schopností	24,85
Opakování hlásek, slabik	44,81	Společenská nepřizpůsobivost	27,14
Opakování vět	41,56	Opakování vět	27,14
Slabé chápání výpovědi	40,91	Boj s neplynulostí řeči	27,14
Snížení koncentrace pozornosti	38,96	Těžkosti při učení	27,14
Revize	33,74	Slabé chápání výpovědi	27,14
Nedostatek školních schopností	26,69	Chudá syntax	27,14
Chybná artikulace	25,97	Opakování slov	26,43
Chudá syntax	25,32	Snížená koncentrace pozornosti	23,57
Řeč bez obsahu	25,32	Opakování slabik, hlásek	21,43
Embolofrazie	24,68	Prodlužování hlásek	20,71
Poruchy motorické koordinace	21,43	Chybné věty	20,71
Opožděný vývoj řeči	20,13	Problémy při psaní	20,00
Těžkosti při učení	20,17	Dezorientace myšlení	20,00
Boj s neplynulostí řeči	19,50	Napětí během řeči	18,57
Neurologické poškození	16,89	Nepravidelné tempo řeči	17,86
Napětí během řeči	12,94	Neznalost problému	17,14
Prodlužování hlásek	11,69	Řeč bez obsahu	16,43
Problémy při psaní	11,04	Revize	16,43
Rodinná breptavost	9,10	Monotónní řeč	15,71
Monotónní řeč	7,80	Nedostatek hudebních schopností	15,00
Ostatní údaje	7,80	Sekundární příznaky poruch chování	15,00
Společenská nepřizpůsobivost	7,14	Embolofrazie	13,57
Sekundární projevy poruch chování	3,25	Rychlé tempo řeči	6,43
Nedostatek hudebních schopností	1,30	Ostatní údaje	3,57

Obr. 1
Částečný rázštep sekundárního podněbia

Obr. 2
Úplný rázštep sekundárního podněbia

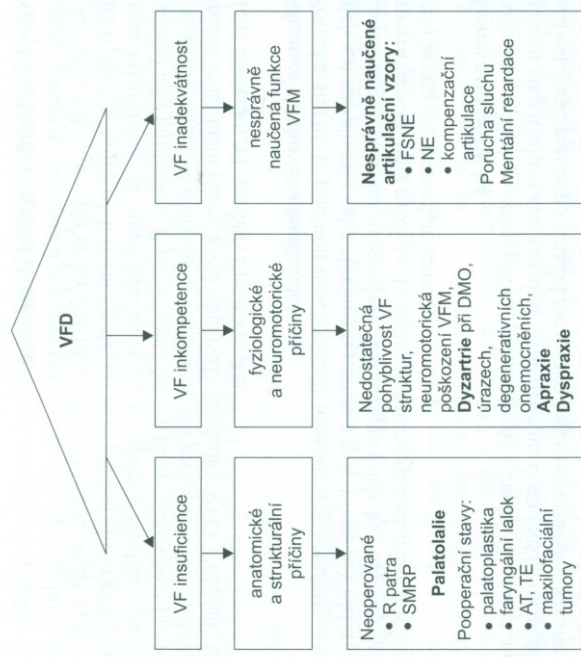

Obr. 3
Úplný jednostranný rázštep primárního a sekundárního podněbia

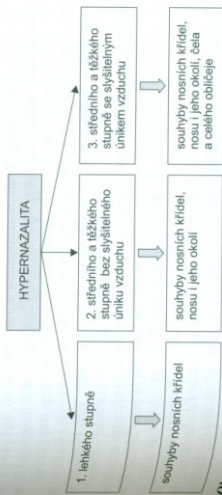

Obr. 4
Úplný obojstranný rázštep primárního a sekundárního podněbia

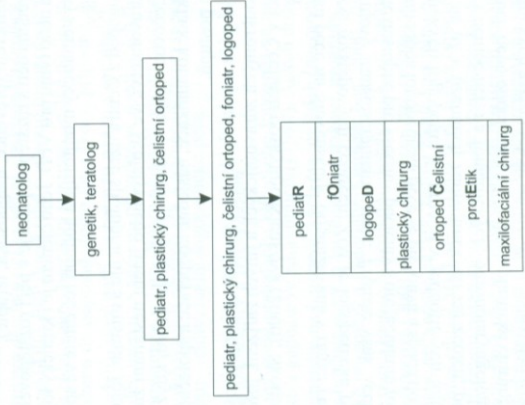
Na vytvoření velofaryngální dysfunkce

Obr. 3 Příčiny velofaryngální dysfunkce

Obr. 10 Vztah stupně hypernazality k narušenému koverbálnímu chování i obličejí

Obr. 14 Průběh transdisciplinární péče